Koulu- ja oppilaitos-nuorisotyön johtamisen käsikirja

KOULU & OPPILAITOS
NUORI SO TYÖ

Nuoska
koulu- ja oppilaitosnuorisotyön osaamiskeskus

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

OPINKIRJO
KEHITTÄMISKESKUS

XAMK
Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämisyksikkö Juvenia

Sisällys

1 Vaikuttava koulu- ja oppilaitosnuorisotyö edellyttää vahvoja rakenteita 4

2 Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön määritelmä 6

3 Miksi koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tarvitaan? 8

4 Työn johtaminen on yhteinen tehtävä 10

5 Toimenpidesuositukset koulu- ja oppilaitos-nuorisotyön rakenteiden vahvistamiseksi 12

6 Suositusten soveltaminen omassa kunnassa 14

7 Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön kehityspolku – missä olemme nyt? 23

8 Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tulevaisuus rakennetaan yhdessä 28

Käsikirja sisältää koulu- ja oppilaitosnuorisotyön määritelmän, toimenpide-suositukset ja koulu- ja oppilaitosnuorisotyön kehityspolun.

1 Vaikuttava koulu- ja oppilaitosnuorisotyö edellyttää vahvoja rakenteita

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön on todettu lisäävän kouluhyvinvointia vähentämällä kiusaamista sekä vahvistamalla nuorten vaikutusmahdollisuuksia ja vertaissuhteita. Myönteiset vaikutukset edellyttävät kuitenkin nuorisotyön kiinnittymistä koulun arkeen ja vakiintuneita moniammatillisen yhteistyön rakenteita.[1] Ilman yhteisiä rakenteita työ jää helposti yksittäisten toimijoiden varaan ja toteutuu vaihtelevasti. Kun työn tavoitteet, vastuut ja yhteistyökäytännöt ovat selkeitä ja yhteisesti sovittuja, nuorisotyön asiantuntemusta voidaan hyödyntää osana arjen yhteistyötä ja yhteisöllistä opiskeluhuoltoa. Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla tarkoitetaan koko koulu- tai oppilaitosyhteisön hyvinvointia, turvallisuutta, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä edistävää työtä.

[1]Kivijärvi, A., Kiilakoski, T. & Kauppinen, E. 2024. Kouluhyvinvoinnin rakennuspalikoita – tutkimus nuorisotyön vaikutuksista yläkouluissa. Teoksessa Antti Kivijärvi ym. (toim.) 2024. Poikkeusoloista uuden kynnykselle. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2023. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 249.

Kenelle käsikirja on suunnattu?

- **nuorisopalveluiden johdolle**
- **sivistys- ja opetuspalveluiden johdolle**
- **rehtoreille ja esihenkilöille**
- **kehittämisestä vastaaville asiantuntijoille**
- **poliittisille päätöksentekijöille**

Käsikirja tukee työn johtamista, kehittämistä ja vakiinnuttamista

Käsikirja sisältää koulu- ja oppilaitosnuorisotyön määritelmän, toimenpidesuositukset ja koulu- ja oppilaitosnuorisotyön kehityspolun. Se tukee suositusten soveltamisessa kunnan omassa toimintaympäristössä.

Määritelmä auttaa rakentamaan yhteistä ymmärrystä työn tavoitteista, tehtävästä ja roolista. Toimenpidesuositukset ohjaavat vahvistamaan työn rakenteita ja arvioimaan koulu- ja oppilaitosnuorisotyön vaikutuksia. Kehityspolun avulla kunnassa voidaan puolestaan tarkastella työn nykytilaa ja sen mahdollisia kehittämistarpeita.

Käsikirja perustuu koulu- ja oppilaitosnuorisotyön osaamiskeskus Nuoskan vuosina 2025–2026 toteuttamaan kehittämistyöhön. Työtä tehtiin yhteistyössä 25 kunnan kanssa sekä muiden suomen- ja ruotsinkielisten nuorisotyön ja nuorten asioiden parissa toimivien tahojen kanssa.

Käsikirjan painopiste on kunnallisessa koulu- ja oppilaitosnuorisotyössä, jota voidaan toteuttaa yhteistyössä myös seurakuntien ja järjestöjen kanssa. Käsikirjaa voidaan hyödyntää tämän yhteistyön suunnittelussa ja kehittämisessä.

Toivomme käsikirjan innostavan tarkastelemaan oman kuntanne tilannetta, vahvistamaan jo toimivia käytäntöjä ja rakentamaan yhdessä koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tulevaisuutta.

HELSINGISSÄ 10.11.2026

Essi Helin, Armi Itätalo, Elina Nurmikari, Veronica Hellström, Sari Hietamäki, Minna Riikka Järvinen,Heikki Kantonen, Marja Moisala, Mirja Määttä

NUOSKA - KOULU- JA OPPILAITOSNUORISOTYÖN OSAAMISKESKUS

2 Koulu- ja oppilaitos-nuorisotyön määritelmä

PERIAATTEET

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö on nuorilähtöistä, yhdenvertaista ja kouluviihtyvyyttä edistävää, arviointivastuusta vapaata ammatillista toimintaa. Se suhtautuu myönteisesti nuoriin, koulutukseen ja oppimiseen sekä tukee nuorten kriittisen ajattelun ja itsereflektion kehittymistä.

TAVOITTEET

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tavoitteena on edistää nuorten hyvinvointia, kokonaisvaltaista kasvua, osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja tulevaisuususkoa. Se vahvistaa nuorten vertais- ja ryhmäsuhteita, omaehtoista toimintaa, yhteisöön kiinnittymistä sekä nuorten ja aikuisten välistä vuorovaikutusta.

ASEMA

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö on koulujen ja oppilaitosten arjessa tehtävää nuorisotyötä, jota voi tuottaa nuorisopalvelut, koulutuksen järjestäjä tai muu kasvatuksellinen organisaatio. Se täydentää kasvattajayhteisöä nuoruuden ja nuorisotyön asiantuntijuudella ja luo yhteyden nuorten vapaa-aikaan. Se on osa yhteisöllistä opiskeluhuoltoa, monialaista yhteistyöverkostoa sekä kunnan nuorisotyön palvelukokonaisuutta.

TOIMINTA

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö on helposti saavutettavaa toimintaa, joka kohdistuu ensisijaisesti koulu- ja oppilaitosyhteisöihin. Se perustuu nuorten kiireettömään kohtaamiseen ja ajankohtaisten ilmiöiden tunnistamiseen. Sen suunnittelu ja toteutus perustuvat paikallisten nuorten ja kasvattajayhteisön tarpeisiin ja vahvuuksiin.

KOULU & OPPILAITOS NUORI SO TYÖ

KOULU- JA OPPILAITOS-NUORISOTYÖN MÄÄRITELMÄÄ VOI HYÖDYNTÄÄ ESIMERKIKSI:

- yhteisen ymmärryksen rakentamisessa nuoriso- ja opetuspalveluiden sekä opiskeluhuollon kesken
- työn tavoitteiden, tehtävän ja roolin jäsentämisessä
- paikallisten toimintatapojen ja ratkaisujen tarkastelussa ja kehittämisessä
- suunnitelmien ja yhteistyöasiakirjojen laadinnassa
- yhteistyöstä ja vastuunjaosta sovittaessa
- perehdytyksen tukena

3 Miksi koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tarvitaan?

Alla oleva koonti havainnollistaa, miten määritelmän mukainen koulu- ja oppilaitosnuorisotyö edistää nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia ja osallisuutta, vahvistaa kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää yhteisöllistä työtä sekä tukee kunnan työtä nuorten hyvinvoinnin edistämisessä sekä vaikuttamismahdollisuuksien vahvistamisessa.

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön hyödyt eri tahoille

Yhteisöllisyys ja vertaissuhteet		
NUORILLE	**KOULU- JA OPPILAITOS-YHTEISÖLLE**	**KUNNALLE**
Nuorisotyö tukee ryhmä- ja vertaissuhteita ja edistää nuorten kokemusta yhteisöön kuulumisesta sekä kohdatuksi tulemisesta.	Nuorisotyö tuo lisää menetelmiä ryhmäytymiseen ja koulujen yhteisöllisemmän toimintakulttuurin vahvistamiseen.	Nuorten tarpeita ja yhteisöissä ilmeneviä ilmiöitä voidaan tunnistaa varhaisemmassa vaiheessa.
Vertaissuhteet vahvistuvat.	**Yhteisöllisyys ja ryhmähenki vahvistuvat.**	**Ennaltaehkäisevän työn edellytykset vahvistuvat.**

Turvallisuus ja hyvinvointi

NUORILLE	KOULU- JA OPPILAITOS-YHTEISÖLLE	KUNNALLE
Kiireettömät kohtaamiset ja nuorisotyön ammattilaisen läsnäolo tukevat nuorten turvallista arkea. Nuorisotyölliset menetelmät vahvistavat kouluun kiinnittymistä. **Turvallisuuden kokemus vahvistuu.**	Nuorisotyö tukee asiantuntijuudellaan kiusaamisen ehkäisemistä, oppimis- ja opiskelurauhaa sekä yhteisön turvallisuutta. Nuorisotyö tukee tarvittaessa opettajia ryhmätilanteissa ja toimii opiskeluhuoltopalveluiden tukena. **Turvallinen toimintakulttuuri vahvistuu.**	Vahvistunut yhteisöllinen työ täydentää yksilötyötä ja korjaavia palveluita. **Kunta saa tukea nuorten hyvinvoinnin ja yhteisön turvallisuuden vahvistamiseen.**

Osallisuus ja toimijuus

NUORILLE	KOULU- JA OPPILAITOS-YHTEISÖLLE	KUNNALLE
Nuorisotyön menetelmät mahdollistavat nuorten tarpeiden ja näkemysten esiintuomisen nuorten itsensä sanoittamana. **Osallisuuden ja toimijuuden mahdollisuudet lisääntyvät.**	Nuorisotyön osallisuuden ja vaikuttamisen menetelmät auttavat tuomaan nuorten näkemyksiä kouluyhteisön kehittämiseen ja suunnitteluun ja täydentävät siten koulun osallisuustyötä. **Nuorten vaikutusmahdollisuudet koulu- ja oppilaitosyhteisöihin vahvistuvat.**	Nuorisotyö vahvistaa asiantuntijuudellaan demokratiakasvatusta rakentamalla yhteyksiä nuorten ja kunnan päätöksenteon välillä. **Nuorten yhteys kuntaan ja vaikuttamisen rakenteisiin vahvistuu.**

Kokonaisvaltainen tieto nuoren arjesta

NUORILLE	KOULU- JA OPPILAITOS-YHTEISÖLLE	KUNNALLE
Nuorelle nuorisopalveluiden ammattilaiset ovat tavoitettavissa niin koulussa kuin vapaa-ajalla. **Nuorisotyö toimii siltana vapaa-ajan ja koulun välillä.**	Nuorisotyö saa nopeasti tiedon ajankohtaisista paikallisista ilmiöistä ja pystyy tuomaan sen osaksi koulun hyvinvointityötä. **Ymmärrys nuorten vertaissuhteista, vapaa-ajasta ja ajankohtaisista ilmiöistä vahvistuu.**	Nuorten erilaisista toimintaympäristöistä kertyvää tietoa voidaan käyttää tiedolla johtamisen tukena. **Kokonaiskuva nuorten elämästä ja nuorisokulttuurista tarkentuu.**

4 Työn johtaminen on yhteinen tehtävä

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön johtaminen rakentuu eri toimijoiden yhteistyölle. Sivistys-, opetus-, nuoriso- ja opiskeluhuoltopalveluiden johdolla, rehtoreilla, nuorisopalveluiden esihenkilöllä ja koulu- tai oppilaitosnuorisotyöntekijällä on kullakin oma vastuunsa toiminnan toteutumisessa ja kehittämisessä. Johtamisen kannalta on tärkeää, että vastuut ovat selkeitä ja yhteistyö eri toimijoiden välillä toimii.

Johtamisen keskeinen nivelkohta

Nuorisopalveluiden esihenkilön ja rehtorin säännöllinen yhteistyö on keskeinen edellytys sille, että koulu- ja oppilaitosnuorisotyö kiinnittyy osaksi koulun toimintaa. Johtamisen ja esihenkilötyön vastuut voivat järjestyä kunnissa eri tavoin. On kuitenkin olennaista, että työn tavoitteista, roolista, yhteistyörakenteista ja arjen toimintakäytännöistä sovitaan yhdessä johdon ja työtä toteuttavien työntekijöiden kesken.

Johtamisen kannalta on tärkeää, että vastuut ovat selkeitä ja yhteistyö eri toimijoiden välillä toimii.

Johtamisvastuut toiminnan eri tasoilla

JOHTAMISEN TASO	TOIMIJA	KESKEINEN VASTUU
Kunnan strateginen johtaminen	**Sivistysjohto, nuoriso- ja opetuspalveluiden ja opiskeluhuoltopalveluiden johto**	Luovat toiminnan edellytykset, määrittelevät yhteiset tavoitteet ja rakenteet sekä tukevat eri hallinnonalojen välistä vuoropuhelua ja yhteistyötä.
Toiminnan johtaminen kouluyhteisössä	**Nuorisopalveluiden esihenkilö** **Rehtori** **Nuorisopalveluiden esihenkilö ja rehtori yhdessä**	Vastaa toiminnan nuorisotyöllisestä johtamisesta. Huolehtii osaltaan työn kiinnittymisestä koulun rakenteisiin ja toimintaan. Johtavat ja kehittävät toimintaa oman toimialansa näkökulmasta käsin sekä käyvät säännöllistä vuoropuhelua.
Oman työn johtaminen	**Koulu- ja oppilaitosnuorisotyöntekijä**	Suunnittelee, toteuttaa ja arvioi työtään yhteisten tavoitteiden mukaisesti, rakentaa yhteistyötä koulun arjessa, tekee nuorisotyötä näkyväksi ja tuo nuorten näkökulmaa yhteiseen kehittämiseen.

5 Toimenpidesuositukset koulu- ja oppilaitos-nuorisotyön rakenteiden vahvistamiseksi

Toimenpidesuositusta voi hyödyntää koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tukevien rakenteiden tarkistuslistana sekä yhteisen keskustelun pohjana.

JOHTAMINEN

Suunnitelmallinen johtaminen kunnassa / koulutuksen järjestäjätasolla

- ☐ Määritellään yhdessä koulu- ja oppilaitosnuorisotyön paikalliset tavoitteet ja tehtävät osana koulujen ja oppilaitosten monialaista yhteistyötä.
- ☐ Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö kirjataan tarkoituksenmukaisiin kunnan, opetuksen ja opiskeluhuollon suunnitelmiin, jotta varmistetaan toiminnan suunnitelmallisuus ja jatkuvuus.
- ☐ Laaditaan tarvittaessa koulutuksen järjestäjän sekä nuorisopalvelujen yhteistyöasiakirja, jossa sovitaan työn tavoitteista, toiminnasta ja niiden seurannasta.
- ☐ Sovitaan, miten suunnitelmien toteutumista seurataan ja millä tavoin arviointia tehdään (katso tarkemmin kohta Arviointi).

Suunnitelmallinen koulu- ja oppilaitos-nuorisotyön johtaminen oppilaitostasolla

- ☐ Sovitaan esihenkilövastuut, jotta työn tuki ja ohjaus ovat selkeitä.
- ☐ Määritetään työn oppilaitoskohtaiset painopisteet ja sovitaan, miten ne tehdään näkyviksi (esimerkiksi lukuvuosisuunnitelmassa ja vuosikellossa).
- ☐ Luodaan yhteistyörakenteet, jotka tukevat koulu- ja oppilaitosnuorisotyön toteuttamista ja monialaista yhteistyötä. Määritellään esimerkiksi työntekijän rooli opiskeluhuoltoryhmässä ja yhteistyö- ja viestintäkäytännöt oppilaitoksen henkilöstön kanssa.
- ☐ Varmistetaan keskustelun ja yhteisten linjausten avulla, että koko oppilaitoksen henkilöstöllä on ymmärrys koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tavoitteista ja tehtävistä.

OSAAMISEN KEHITTÄMINEN

Perehdyttämisen vastuunjako ja sisällöt

- ☐ Sovitaan yhdessä, ketkä osallistuvat perehdytykseen.

Varmistetaan, että työntekijä perehtyy seuraaviin kokonaisuuksiin:

- ☐ koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tavoitteet ja tehtävät, erityisesti nuorten osallisuuden, toimijuuden ja yhteisöllisyyden näkökulmasta
- ☐ oppilas- ja opiskelijahuoltolain, koulutusasteen lainsäädännön sekä opetussuunnitelmien keskeiset säädökset ja määräykset, jotka vaikuttavat koulu- ja oppilaitosnuorisotyöntekijän työhön
- ☐ oppilaitoksen toimintaympäristöön, henkilöstöön ja käytäntöihin.

Ammattitaidon ja työmuodon kehittäminen

Varmistetaan, että

- ☐ on luotu rakenteet koulu- ja oppilaitosnuorisotyöntekijän vertaisoppimista ja keskinäistä kokemusten jakamista varten
- ☐ on luotu rakenteet jatkuvalle yhteiskehittämiselle koulu- ja oppilaitosnuorisotyön, oppilaitoksen, vapaa-ajan toimijoiden ja muiden yhteistyötahojen kesken
- ☐ osaamisen kehittäminen on suunnitelmallista ja sitä seurataan systemaattisesti (esim. kehityskeskustelut).

TALOUDELLINEN KEHITTÄMINEN

Varmistetaan kunnassa / koulutuksen järjestäjän tasolla, että

- ☐ koulu- ja oppilaitosnuorisotyön henkilöstö- ja toimintaresurssit tukevat tavoitteiden saavuttamista
- ☐ resurssit kohdennetaan tarkoituksenmukaisesti
- ☐ tilat tukevat työtä ja ovat nuorille helposti saavutettavissa
- ☐ toiminnan kehittämiseen sitoudutaan pitkäjänteisesti myös muuttuvissa rahoitustilanteissa.

ARVIOINTI

- ☐ Sovitaan, millä tavoin koulu- ja oppilaitosnuorisotyön systemaattista arviointia ja tilastointia toteutetaan (esim. nuoDo-järjestelmää hyödyntäen).
- ☐ Huolehditaan, että nuorten, huoltajien ja henkilökunnan kokemuksia koulu- ja oppilaitosnuorisotyöstä kerätään suunnitelmallisesti, jotta saadaan monipuolinen kuva toiminnasta ja sen vaikutuksista.
- ☐ Sovitaan, miten tilasto- ja arviointitietoa hyödynnetään toiminnan johtamisessa, systemaattisessa kehittämisessä ja resurssien kohdentamisessa.
- ☐ Varmistetaan, että työntekijöillä on riittävät resurssit ja osaaminen toteuttaa työn tilastointia ja arviointia sovitusti.

6 Suositusten soveltaminen omassa kunnassa

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä suunnitellaan ja kehitetään kunnan tarpeiden ja resurssien pohjalta. Samalla on huomioitava, että koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tulee ohjata nuorisotyön periaatteiden ja valtakunnallisten tavoitteiden mukaisesti.

Suositusten soveltaminen edellyttää eri toimijoiden välistä vuoropuhelua ja rakenteiden kehittämistä. Vuorovaikutteista kehittämistä tulee tehdä kunnassa eri tasoilla aina strategisista linjauksista koulun ja oppilaitoksen arjen käytänteisiin. Nuorisotyön asiantuntemusta on hyvä hyödyntää kaikilla tasoilla.

Olennaista on myös tunnistaa rakenteet, joissa koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä voidaan toimenpidesuositusten mukaisesti kehittää.

KEHITETTÄVIÄ RAKENTEITA VOIVAT OLLA:

- **strategisella tasolla erilaiset poikkihallinnolliset yhteistyöryhmät (esim. opiskeluhuollon ohjausryhmä)**
- **koulun tai oppilaitoksen tasolla esimerkiksi lukuvuosisuunnittelu ja yhteisöllisen opiskeluhuollon suunnittelu**
- **arjen yhteistyökäytännöistä esimerkkejä ovat muun muassa tiimi- ja työparirakenteet, vuosikellot sekä viestintä- ja tilaratkaisut.**

Miten työn tavoitteista, tehtävästä ja roolista sovitaan kunnassa?

Valtakunnallinen määritelmä ja toimenpidesuositukset tarjoavat yhteisen lähtökohdan työn paikalliselle täsmentämiselle. Tavoitteista, tehtävästä ja roolista sovittaessa tarkastellaan nuorten ja kouluyhteisöjen tarpeita, olemassa olevia palveluita ja käytettävissä olevia resursseja. Keskustelussa tarvitaan sekä johtamisen että käytännön työn näkökulmia.

KUNNASSA ON TARPEEN SOPIA:

- **Mihin tarpeisiin koulu- ja oppilaitosnuorisotyöllä vastataan ja mitä sillä tavoitellaan?**
- **Ovatko tavoitteet oikeassa suhteessa käytettävissä oleviin resursseihin?**
- **Mikä on työn keskeinen tehtävä, rooli ja kohderyhmä?**
- **Mitkä linjaukset ovat yhteisiä koko kunnassa ja mitä täsmennetään kouluittain ja oppilaitoksittain?**
- **Miten työ organisoidaan osaksi kunnan palveluja ja koulun tai oppilaitoksen toimintaa?**

Miten työ kiinnitetään kunnan rakenteisiin ja koulun arkeen?

Työ kirjataan johdonmukaisesti keskeisiin suunnitelmiin

Kunnassa on tärkeää tunnistaa, mihin suunnitelmiin työn tavoitteita, resursointia, yhteistyötä ja seurantaa on olennaista kirjata ja miten eri tasojen kirjaukset täydentävät toisiaan.

Kuntatasoisissa suunnitelmissa määritellään koko kuntaa koskevat yhteiset tavoitteet, vastuut ja toimintaedellytykset. **Koulu- tai oppilaitoskohtaisissa suunnitelmissa** täsmennetään, miten työ vastaa yhteisön tarpeisiin ja toteutuu osana yhteisöllistä opiskeluhuoltoa ja monialaista yhteistyötä.

Hyvä kirjaus auttaa ymmärtämään, mitä työllä tavoitellaan, mikä sen tehtävä on, ketkä vastaavat toteutuksesta ja miten toimintaa seurataan. Kirjauksen sisältö ja tarkkuus määräytyvät suunnitelman tarkoituksen ja tason mukaan.

KOULU- JA OPPILAITOSNUORISOTYÖ VOIDAAN KIRJATA ESIMERKIKSI:

- **Kunnan taloussuunnitelmaan nuorisotyön osalta**
- **Opetussuunnitelmaan**
- **Koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmaan**
- **Nuorisopalveluiden suunnitelmiin**
- **Kunnan hyvinvointisuunnitelmaan ja hyvinvointikertomukseen**
- **Koulun tai oppilaitoksen lukuvuosisuunnitelmaan**
- **Muihin paikallisiin yhteistyötä ohjaaviin suunnitelmiin.**

Suunnitelmiin kirjattua toimintaa voidaan konkretisoida ja aikatauluttaa esimerkiksi koulun, opiskeluhuollon ja nuorisopalveluiden yhteisissä vuosikelloissa. Niissä voidaan tehdä näkyväksi yhteinen suunnittelu ja arviointi, työpari- ja tiimityöskentely, lukuvuoden yhteiset painopisteet, teemapäivät ja -viikot sekä nivelvaiheisiin liittyvä työskentely.

Yhteistyöasiakirja täydentää kirjauksia ja tukee niiden toteuttamista

Yhteistyöasiakirja on keino vahvistaa nuoriso-, opetus- ja opiskeluhuoltopalveluiden yhteistä suunnittelua ja johtamista sekä sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin ja toimintatapoihin.

Yhteistyöasiakirja laaditaan aina paikallisten tarpeiden ja rakenteiden pohjalta ja sitä on hyvä tarkastella ja päivittää säännöllisesti yhdessä. Näin se ylläpitää yhteistä ymmärrystä ja mahdollistaa toiminnan kehittämisen toimintaympäristön, henkilöstön ja rakenteiden muuttuessa.

YHTEISTYÖASIAKIRJASSA VOIDAAN SOPIA ESIMERKIKSI:

- **toiminnan tavoitteista ja toimintaperiaatteista**
- **koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tehtävästä ja roolista**
- **eri toimijoiden vastuista ja työnjaosta**
- **yhteistyörakenteista ja kokouskäytännöistä**
- **tiedonkulusta ja viestintäkäytännöistä**
- **perehdytyksestä ja uusien toimijoiden mukaan ottamisesta**
- **toiminnan seurannasta, arvioinnista ja kehittämisestä.**

Vastavuoroisen perehdytyksen avulla vahvistetaan yhteistä ymmärrystä

Perehdytyksessä ei ole kyse vain nuorisotyöntekijän perehtymisestä koulun tai oppilaitoksen toimintaympäristöön. Myös koulun tai oppilaitoksen henkilöstön on tärkeää tuntea nuorisotyön tavoitteet, tehtävä ja työote, jotta nuorisotyön osaamista voidaan hyödyntää yhteisessä työssä.

Nuorisopalveluiden esihenkilön ja koulun tai oppilaitoksen johdon on tärkeää sopia yhdessä perehdytyksen vastuista, käytännöistä ja jatkuvuudesta henkilöstön vaihtuessa.

PEREHDYTYSTÄ SUUNNITELTAESSA ON TARPEEN RATKAISTA:

- **miten perehdytyksen vastuut jakautuvat nuorisopalveluiden ja koulun tai oppilaitoksen kesken**
- **mitä nuorisotyöntekijän tulee tuntea koulun toiminnasta ja yhteistyörakenteista**
- **miten koulun tai oppilaitoksen henkilöstölle muodostetaan ymmärrys nuorisotyön tavoitteista, tehtävästä ja työotteesta**
- **miten perehdytys toteutuu henkilöstön vaihtuessa**

Arjen toimintaedellytysten vahvistamisella varmistetaan toimiva kokonaisuus

Koulun tai oppilaitoksen arjen ratkaisut vaikuttavat siihen, miten nuorisotyöntekijä pystyy toteuttamaan tehtäväänsä ja toimimaan yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa.

ARJEN SUJUVUUDEN KANNALTA ON TÄRKEÄÄ VARMISTAA, ETTÄ:

- **nuorisotyöntekijällä on työnsä kannalta tarpeelliset käyttöoikeudet koulun tai oppilaitoksen tieto- ja viestintäjärjestelmiin**
- **nuorisotyölle on käytettävissä tarkoituksenmukaiset työ- ja kohtaamistilat sekä selkeät käytännöt yhteisten tilojen käyttöön**
- **nuorisotyöntekijällä on pääsy työnsä kannalta tarpeelliseen tietoon ja mahdollisuus osallistua olennaisiin kokouksiin, palavereihin sekä henkilöstön yhteisiin tilais uuksiin**
- **yhteiseen suunnitteluun ja työskentelyyn on varattu riittävästi aikaa**
- **nuorisotyöntekijän läsnäolo ja tavoitettavuus ovat ennakoitavia sekä nuorille että koulun tai oppilaitoksen henkilöstölle.**

Miten toimintaa arvioidaan ja tehdään näkyväksi?

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä arvioidaan sen tavoitteiden perusteella. Arviointitietoa voidaan hyödyntää toiminnan kehittämisessä, resurssien kohdentamisessa sekä tulosten ja vaikutusten näkyväksi tekemisessä esimerkiksi kuntapäättäjille tai koulun muulle henkilökunnalle.

Toiminnan määrää, säännöllisyyttä ja tavoittavuutta kuvaava tieto kertoo, miten suunniteltu toiminta on toteutunut. Tietoa työn tuloksista saadaan esimerkiksi käyttämällä raportointiin NuoDo-tilastointiohjelmaa.

TYÖN TILASTOIMISESSA ON HYVÄ HUOMIOIDA MUUN MUASSA SEURAAVAT SEIKAT:

- **Toimintojen päivittäinen raportointi. Tiedot kertyvät reaaliaikaisesti ja tiedon luotettavuus paranee.**
- **Esihenkilön tehtäviin kuuluu kertyvän tilastotiedon säännöllinen seuranta, raportoinnin yhdenmukaisuudesta huolehtiminen sekä tilastojen läpikäynti tiimin kanssa keskustellen ja tulkiten.**
- **Kerättyä tilastotietoa voidaan hyödyntää kunnan päätöksenteossa ja nuorisotyön kehittämisessä. Sen avulla voidaan myös kertoa koulun muulle henkilöstölle koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tuloksista.**

Tulosten osoittamisen lisäksi tarvitaan tietoa siitä, ovatko tavoitellut muutokset toteutuneet. Muutoksista puhuttaessa käytetään usein kahta käsitettä: vaikutukset ja vaikuttavuus. Vaikutukset ovat lyhyellä aikavälillä tapahtuvia muutoksia, joiden osoittaminen voi perustua esimerkiksi nuoren omaan kokemukseen. Vaikuttavuudella sen sijaan tarkoitetaan pidemmän aikavälin muutoksia yhteisössä tai yhteiskunnassa. Näiden osoittaminen koulu- ja oppilaitosnuorisotyön arjessa on vaativaa, ja edellyttää vahvaa tutkimusasetelmaa ja -resurssia.

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön vaikutusten arviointi alkaa jo suunnittelusta: mihin tarpeeseen vastataan, mitä muutosta tavoitellaan ja miten siihen pyritään. Näiden tietojen perusteella voidaan arvioida toiminnan tuloksia ja vaikutuksia. Kokonaisuutta voidaan kuvata vaikutusketjuna:

Tarve → visio → tavoite → resurssit → toimenpiteet → tulokset → vaikutukset

Ketju lähtee liikkeelle tarpeesta: mihin nuorten tai kouluyhteisön tilanteessa halutaan vaikuttaa? Sen pohjalta muodostetaan pidemmän aikavälin **visio** ja arvioitavissa olevat **tavoitteet**. Tavoitteen jälkeen määritellään tarvittavat **resurssit ja toimenpiteet**: mitä tehdään ja millaisella työpanoksella? Keskeistä on huomioida, että koulunuorisotyön satunnaiselta läsnäololta ei voida odottaa samanlaisia tuloksia kuin säännölliseltä ja pitkäjänteiseltä työltä. **Tulokset** voidaan osoittaa työtä säännöllisesti tilastoimalla. **Vaikutuksista** saadaan tietoa esimerkiksi nuorille suunnatulla vaikutuskyselyllä.

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön vaikutusketju voisi olla esimerkiksi seuraavanlainen:

TARVE →

Osa nuorista kokee jäävänsä kouluyhteisön ulkopuolelle

VISIO →

Jokainen nuori kokee kuuluvansa kouluyhteisöön, yhteisöllisyys on vahvaa

TAVOITE →

Nuorten yksinäisyyden kokemus on vähentynyt ja vertaissuhteet ovat vahvistuneet

RESURSSIT →

Riittävä työaika ryhmätoimintoihin ja säännölliseen läsnäoloon koululla

TOIMENPITEET →

Pitkäkestoinen luokkien ryhmäyttäminen, kaikille avoin yhteisöllinen välituntitoiminta

TULOKSET →

Toimintakerrat ja niihin osallistuneiden nuorten lukumäärä

VAIKUTUKSET

Nuorten kokemukset koulu- ja opiskeluyhteisöön kuulumisesta ovat vahvistuneet. Luokan yhteishengen koetaan parantuneen.

Keskeistä on huomioida, että koulunuorisotyön satunnaiselta läsnäololta ei voida odottaa samanlaisia tuloksia kuin säännölliseltä ja pitkäjänteiseltä työltä.

7 Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön kehityspolku – missä olemme nyt?

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön rakenteellista kehittämistä voi arvioida kehityspolun avulla. Kehityspolku tarjoaa yhteisen työvälineen nykytilan tarkasteluun, vahvuuksien ja kehittämistarpeiden tunnistamiseen sekä seuraavien askelten valintaan. Kunnat kehittävät työtä erilaisista lähtökohdista, eikä kehityspolku kuvaa yhtä kaikille sopivaa etenemistapaa. Kunta voi myös olla kehityspolun eri osa-alueilla eri vaiheissa.

Kehityspolkua voidaan käsitellä yhdessä esimerkiksi nuoriso-, opetus- ja opiskeluhuoltopalveluiden johdon, rehtoreiden, esihenkilöiden ja työntekijöiden kanssa. Eri toimijat voivat arvioida nykytilaa eri tavoin, joten heidän näkemystensä kokoaminen ja yhteinen keskustelu ovat keskeinen osa kehityspolun hyödyntämistä.

1. Pistemäisen ja vierailevan toiminnan vaihe

Nuorisotyö näkyy koulussa tai oppilaitoksessa yksittäisinä tapahtumina, teemapäivinä tai satunnaisina vierailuina. Toiminta voi olla vuosittain toistuvaa, mutta se ei muodosta jatkuvaa ja kouluyhteisön arkeen kiinnittynyttä työskentelyä.

TYÖN ASEMA

- Työ nähdään koulun toiminnan lisänä tai ulkopuolisena toimijana.
- Toimintaa ei ole kirjattu kunnan, koulun tai oppilaitoksen suunnitelmiin.
- Toiminta ei ole osa kunnan pysyvää palvelurakennetta.

TAVOITTEET JA ROOLI

- Toiminta on pistemäistä tai epäsäännöllistä.
- Toiminnalle ei ole määritelty yhteisiä tavoitteita tai selkeää roolia kouluyhteisössä.

YHTEISTYÖ JA RAKENTEET

- Yhteistyö perustuu yksittäisten työntekijöiden aktiivisuuteen ja on henkilösidonnaista.
- Nuoriso- ja opetuspalveluiden välillä ei ole yhteistä keskustelua kouluissa tai oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön tavoitteista ja toteuttamisesta.
- Tiedonkulusta ja yhteisistä toimintatavoista ei ole sovittu.

RESURSSIT

- Toimintaan kohdennettu resurssi on vähäinen.
- Henkilömuutokset voivat katkaista toiminnan.

Johdon seuraava askel

Käynnistäkää nuoriso-, opetus- ja opiskeluhuoltopalveluiden vuoropuhelu ja muodostakaa yhteinen tilannekuva.

2. Rakenteiden hahmottumisen vaihe

Nuorisotyö on koulussa tai oppilaitoksessa säännöllisesti läsnä esimerkiksi viikoittain ja sille alkaa hahmottua paikka osana koulu- tai oppilaitosyhteisöä.

TYÖN ASEMA

- Nuorisotyö tunnistetaan joissakin tilanteissa osaksi koulun tai oppilaitoksen yhteisöllistä opiskeluhuoltoa.
- Toimintaa voi olla kirjattu esimerkiksi yksittäisen koulun toimintasuunnitelmaan, vuosikelloon tai nuorisopalveluiden omiin suunnitelmiin.

TAVOITTEET JA ROOLI

- Nuorisotyön tehtäviä ja mahdollisuuksia tunnistetaan aiempaa paremmin.
- Työnkuvia ei ole yhteisesti määritelty ja roolit ja tavoitteet eivät ole vielä selkeitä.

YHTEISTYÖ JA RAKENTEET

- Nuoriso-, opetus- ja opiskeluhuoltopalveluiden välinen keskustelu on käynnistynyt.
- Yhteistyötä syntyy pääasiassa yksittäisten toimijoiden aloitteesta.
- Yhteistyötä tehdään opiskeluhuoltopalveluiden kanssa.
- Yhteisiä toimintatapoja alkaa muodostua, mutta ne eivät vielä toteudu systemaattisesti.

RESURSSIT

- Resurssia voidaan kohdentaa kouluihin kokeiluluonteisesti tai määräaikaisesti.
- Työn merkitystä ja sen rahoitusta pitää aina uudelleen perustella.

Johdon seuraava askel

Määritelkää työn yhteiset tavoitteet ja sopikaa säännöllisestä vuoropuhelusta.

3. Rakenteiden vahvistumisen vaihe

Nuorisotyö on läsnä koulussa useana päivänä viikossa ja kytkeytyy osaksi koulun tai oppilaitoksen yhteisöllistä opiskeluhuoltoa. Toiminnalle on määritelty tavoitteet, vastuut ja yhteistyörakenteet.

TYÖN ASEMA

- Työ näkyy joissakin kunnan, koulun tai oppilaitoksen keskeisissä suunnitelmissa.
- Nuorisotyö tunnistetaan osaksi koulujen ja oppilaitosten hyvinvointityötä ja yhteisöllistä opiskeluhuoltoa.

TAVOITTEET JA ROOLI

- Työn tavoitteet ja tehtävät on määritelty yhdessä.
- Nuorisotyöllä on tunnistettu rooli koulun tai oppilaitoksen yhteisöllisessä työssä.
- Nuorisotyö toimii linkkinä koulun ja vapaa-ajan välillä.
- Toimintaa dokumentoidaan ja sen toteutumista seurataan.

YHTEISTYÖ JA RAKENTEET

- Yhteistyölle on sovitut rakenteet.
- Yhteinen suunnittelu toteutuu esimerkiksi vuosikellon, tiimien ja säännöllisten tapaamisten avulla.
- Vastuut ja työnjako on määritelty.
- Työpari- tai tiimirakenteita on käytössä.

RESURSSIT

- Resurssi on tunnistettu tarpeelliseksi ja työhön kohdennetut resurssit ovat melko pysyviä.

Johdon seuraava askel

Tarkastelkaa, onko koulu- ja oppilaitosnuorisotyö kirjattu johdonmukaisella tavalla keskeisiin suunnitelmiin.

4. Vakiintuneen toiminnan vaihe

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö on suunnitelmallinen ja pysyvä osa koulu- ja oppilaitosyhteisöjen yhteisöllistä opiskeluhuoltoa ja kunnan palvelurakennetta. Työtä johdetaan, arvioidaan ja kehitetään yhdessä.

TYÖN ASEMA

- Työ näkyy johdonmukaisella tavalla keskeisissä strategisissa suunnitelmissa ja toimintaa ohjaavissa suunnitelmissa.
- Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö tunnistetaan omana ammatillisena toimintanaan.
- Työ on osa koulujen ja oppilaitosten yhteisöllistä opiskeluhuoltoa ja kunnan pysyvää palvelukokonaisuutta.

TAVOITTEET JA ROOLI

- Nuorisotyön rooli nuoruuden ja nuorisotyön asiantuntijana on selkeä.
- Nuorisotyö toimii vahvana kytköksenä koulun ja vapaa-ajan ilmiöiden välillä ja tuottaa osaltaan kokonaisvaltaista tietoa nuorten arjesta.
- Työn tavoitteet ohjaavat toimintaa ja niiden toteutumista arvioidaan säännöllisesti.

YHTEISTYÖ JA RAKENTEET

- Yhteistyö on säännöllistä, suunnitelmallista ja rakenteisiin perustuvaa.
- Nuoriso-, opetus- ja opiskeluhuoltopalvelut jakavat koordinaatiota koulujen ja oppilaitosten hyvinvointityöstä.
- Työ on kiinteä osa koulun yhteisöllisen työn rakenteita.
- Toiminnan lähtökohtana ovat nuorten tarpeet ja näkemykset.

RESURSSIT

- Toiminnalla on pysyvä ja tavoitteisiin suhteutettu resurssi.
- Resursointi mahdollistaa toiminnan jatkuvuuden ja pitkäjänteisen kehittämisen.

Johdon seuraava askel

Arvioikaa toimintaa säännöllisesti ja kehittäkää sitä kertyvän tiedon pohjalta.

8 Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tulevaisuus rakennetaan yhdessä

Nuoskan toimikauden aikana olemme tehneet kehittämistyötä yhdessä kuntien nuoriso-, opetus- ja opiskeluhuoltopalveluiden eri ammattilaisten sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö on tehnyt näkyväksi kuntien erilaiset lähtökohdat ja koulu- ja oppilaitosnuorisotyön erilaiset kehitysvaiheet. Olemme nähneet kunnissa paljon toimivia käytäntöjä, vahvaa osaamista ja paikallisista tarpeista käsin rakentuneita ratkaisuja. Samalla olemme tunnistaneet, että työn vakiintuminen edellyttää yhteisesti sovittuja tavoitteita, selkeitä vastuita sekä pysyviä johtamisen ja yhteistyön rakenteita.

Kehittämistyön aikana nousi esiin tarve koota kertynyttä tietoa, kokemuksia ja toimivia käytäntöjä kuntien yhteiseen käyttöön. Yhteistyössä kuntien kanssa havaitsimme, että kunnissa tarvitaan välineitä työn nykytilan tarkasteluun, rakenteiden vahvistamiseen ja seuraavien kehittämisaskelten valintaan. Tällä käsikirjalla olemme pyrkineet vastaamaan tähän tarpeeseen ja tukemaan kuntia riippumatta siitä, missä vaiheessa työn kehittäminen kunnassa on.

Työn tulevaisuus rakentuu paikallisista ratkaisuista, kuntien ja alueiden välisestä oppimisesta sekä yhteisestä valtakunnallisesta suunnasta.

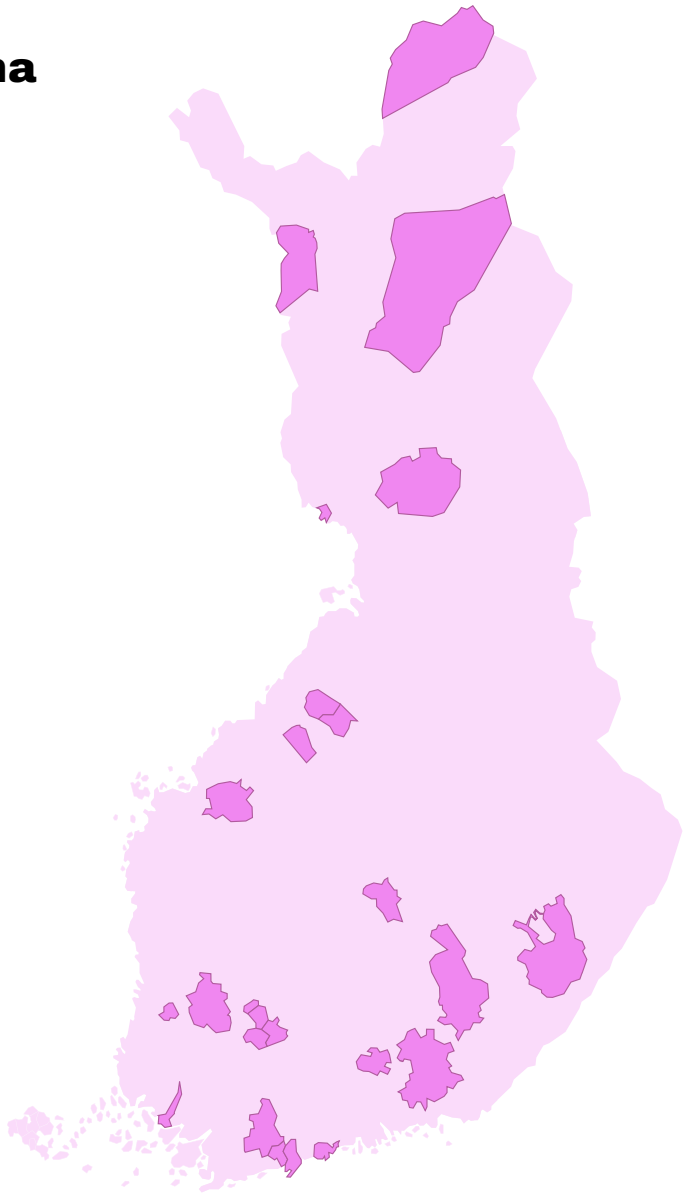
Kehittämisen ei tarvitse edetä kaikkialla samalla tavalla tai samoja askelmerkkejä pitkin. Olennaista on tunnistaa, mikä kunnassa jo toimii, mitä on tarpeen vahvistaa ja mikä voisi olla seuraava kehittämisaskel. Tavoitteena on, että koulu- ja oppilaitosnuorisotyö kiinnittyy osaksi koulun tai oppilaitoksen yhteisöllistä työtä säilyttäen samalla nuorisotyön ammatillisen perustan ja nuorilähtöisen työotteen. Työn tulevaisuus rakentuu paikallisista ratkaisuista, kuntien ja alueiden välisestä oppimisesta sekä yhteisestä valtakunnallisesta suunnasta.

Kiitämme lämpimästi kaikkia kehittämistyöhön osallistuneita kuntien ammattilaisia, valtakunnallisia ja alueellisia yhteistyötahoja sekä muita työhön panoksensa antaneita. Käsikirjan sisältö, määritelmä ja toimenpidesuositukset ovat yhteisen kehittämistyön tulosta. Myös koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tulevaisuus rakennetaan yhdessä.

Kehittämistyö lukuina

YHTEISTYÖKUNNAT KARTALLA

Akaa
Harjavalta
Helsinki
Kauhava
Kemi
Kirkkonummi
Kouvola
Lahti
Laukaa
Lempäälä
Lohja
Mikkeli
Muonio
Nivala
Pirkkala
Ranua
Sastamala
Savonlinna
Siuntio
Sodankylä
Toholampi
Turku
Utsjoki
Valkeakoski
Ylivieska

TYÖSKENTELY NUMEROINA

25 yksi- ja kaksikielistä yhteistyökuntaa

290 pilottikuntaprosesseihin osallistunutta ammattilaista kunnista ja hyvinvointialueilta

91 järjestettyä tapaamista, haastattelua ja työpajaa

12 hyvinvointialuetta mukana

MUKANA KEHITTÄMÄSSÄ

- nuorisopalveluiden johto ja esihenkilöt
- opetuksen ja oppilaitosten johto
- opiskeluhuoltopalveluiden johto
- kuraattorit, terveydenhoitajat ja psykologit
- opettajat
- koulu- ja oppilaitosnuorisotyöntekijät
- muut kouluissa ja oppilaitoksissa kohtaamistyötä tekevät, kuten hyvinvointiohjaajat ja seurakunnan nuorisotyöntekijät

Yhdessä kohti vahvempaa koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä.

KOULU & OPPILAITOS

NUORISOTYÖ

Nuoska
koulu- ja oppilaitosnuorisotyön osaamiskeskus

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

OPINKIRJO
KEHITTÄMISKESKUS

XAMK
Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämisyksikkö Juvenia